

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

EXEGESE KNIHY AMOS 9,11-15

Vedoucí práce: ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Autor práce: Anežka Ochová
Studijní obor: Filosofie–teologie
Ročník: 5.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. 3. 2017

Děkuji vedoucímu práce ThLic. Adamovi Mackerlemu, Th.D. za dlouhodobé metodické vedení a vhled do prorocké literatury Starého zákona. Děkuji Mgr. Anně Prokopové za připomínky k jazykové stránce práce a všem svým přátelům za podporu během psaní mé bakalářské práce.

OBSAH

1. ÚVOD.....	7
2. VYMEZENÍ PERIKOPY A JEJÍ KONTEXT	9
2.1 Datace a autorství.....	9
2.2 Vymezení textu	10
2.3 Dochované verze Am 9,11–15.....	11
3. TEXTOVÁ KRITIKA.....	13
4. PRACOVNÍ PŘEKLAD	15
5. STRUKTURA PERIKOPY.....	16
6. ROZBOR PO VERŠÍCH.....	19
6.1 Verš 11	19
6.2 Verš 12	24
6.3 Verš 13	29
6.4 Verš 14	33
6.5 Verš 15	36
7 ZÁVĚR.....	39
SEZNAM ZKRATEK	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	43
ABSTRAKT	46
ABSTRACT.....	47

1. ÚVOD

Pro téma této práce jsem si zvolila posledních pět veršů knihy proroka Amose. Text pro exegezi je vymezen Am 9,11–15 (způsobu dělení Amose a vymezení pasáže, zejména počátečního verše se věnuji v následující kapitole). Jedná se o závěr, který je odlišný od zbytku knihy svým pozitivním vyzněním. Amos, který předchází, je kritický vůči společnosti i vůči jednotlivým národům. Několikrát padne výrok o zničení.¹ Závěr však slibuje hojnost a naplnění. Amosovo poslední pětiverší bylo vybráno pro jeho výraznou odlišnost oproti celé knize. Otázky rozdílnosti mezi téměř celým Amosem a jeho závěrem, jejího důvodu a významu pro pochopení textu Amose jako celku se několikrát dotknu během psaní práce.

Dalším důvodem ke zpracování výše uvedeného textu je jeho citování ve Skutcích apoštolů 15,15–17,² jedná se o Am 9,11–12. Problémem tohoto verše (v. 11) v masoretské verzi je gramatická nesrozumitelnost (viz rozbor v. 11), která autorovi Skutků nejspíše nečinila potíž v porozumění.³ V Am 9,12 je použitý výraz „Edom“, kdežto v LXX „národy“ (viz rozbor v. 12), Skutky zde používají výraz bližší řeckému překladu και πάντα τὰ ἔθνη. Též fráze „Hospodin, který toto činí“ je řecký obrat. Není to doslovný překlad hebrejského textu (více k této frázi viz textová kritika a rozbor v. 12). Vysvětlením těchto rozdílů může být jiná předloha (jiná textová varianta či překlad), kterou měl autor Skutků k dispozici. Citace je ve skutcích uvedena: „A s tím se shodují slova proroků, neboť je napsáno.“ (Sk 15,15) Novozákonní citace může být variantou porozumění autora Skutků Amosovi (vztahu Amose a Skutků apoštolů se nebudu více věnovat).

Hlavní část práce tvoří podrobný rozbor jednotlivých veršů. Hledání jejich významů na základě spolupráce s literaturou, jejíž základní náčrt uvedu vzápětí. Rozboru po verších předchází uvedení do knihy Amos. Vymezení textu a pokus o dataci, dochované verze Amose a jeho umístění v biblickém kánonu, poté struktura perikopy a textová kritika. V závěru zohledním (pro mě) nové aspekty, čímž dojde k drobné úpravě původního názoru na strukturu perikopy a vymezení role pasáže

¹ Např. Am 1,8; 2,3; 3,15; 8,3.14.

² ČSP Sk 15,15–17 „A s tím se shodují slova proroků, neboť je psáno: potom se vrátím a znovu postavím Davidův zbořený stánek, jeho trosky znovu vystavím a vztyčím jej, aby i ostatní lidé horlivě hledali Pána, všechny národy, nad nimiž je vzýváno moje jméno, praví Pán, ten, který toto činí.“

³ Text ve vydání Nestleho a Alanda v případech citace Amose není nesrozumitelný. Srov. TICHÝ, L. a kol. *Řecko-český Nový zákon*, Sk 15,15-17.

v celku Amose. Pokud to uznávám za vhodné pro porozumění, zmiňované verše jsou citovány v poznámkách.

Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, výchozím textem je masoretský text (dále jako MT) ve vydání Biblia Hebraica Quinta (později označeno jako BHQ). Role Septuaginty (LXX) je pouze poradní či k poukázání na možné varianty textu. Biblické zkratky používám podle Českého studijního překladu (ČSP), který mi byl společně s Českým ekumenickým překladem (ČEP) hlavní českou verzí Bible. Z Českého ekumenického překladu jsou přebrány zkratky biblických knih. Z monografií vycházím především z Wilhelma Rudolpha, Hanse Waltera Wolffa a dvojice Francise I. Andersena a Davida Noela Freedmana.

2. VYMEZENÍ PERIKOPY A JEJÍ KONTEXT

2.1 Datace a autorství

Kniha Amos sama sebe připisuje jistému Amosovi, jehož povoláním bylo קִנֵּי ⁴. Amos žil v Tekoji v době vlády Uziáše v Judsku a Jarobeama v Izraeli. Vidění o Izraeli, které popisuje v knize, se odehrálo dva roky před zemětřesením (Am 1,1). O autorství a existenci proroka Amose nejsou jiné doklady, než starozákonní kniha po něm pojmenovaná. Pravděpodobně bylo autorů (redaktorů) více v průběhu času. Přehled názorů na vývoj knihy uvedu vzápětí.

Zmíněný král Jarobeam žil v 8. st. př. n. l. Wolff⁵ datuje Amosovu dobu okolo roku 760 př. n. l. Rudolph⁶ datuje dobu vlády Jarobeama do poloviny 8. století a doplňuje, že upřesňující informace o zemětřesení nemá vypovídací hodnotu. Na základě srovnání s ostatními písíci proroky a knihami Královskými (myslí tím postavu Jarobeama II., který vystupuje v 2Král 14,23–29) určuje Amose (společně s Iz 15,1–16,12) jako nejstaršího.⁷ Podobně Andersen a Freedman⁸ na základě znalosti politické situace a datace vlád Uziáše a Jarobeama řadí Amosovu činnost mezi roky 765 – 755 př. n. l. V této době pravděpodobně vznikl písemný základ knihy. Některé pasáže byly doplněny s vývojem doby. K nim řadí i Am 9,8–15.: „Uzavírající verše jsou protikladné vůči předchozím ničitelským částem knihy, proto ji redaktor doplnil o část, kterou mnoho teologů nemůže přijmout jako původní.“⁹ V Amosovi jejich (Andersena a Freedmana) tvrzení podporuje rozpornost verše Am 5,20¹⁰ a posledního pětiverší (pokud existuje souvislost mezi „dnem Hospodinovým“ a „oním dnem,“ o čemž budu psát v rozboru 11. verše). Erich Zenger¹¹ považuje perikopu, které se věnuje tato práce (resp. Am 9,7-15 podle jeho dělení Amose), za psanou během nebo po exilu. A to především kvůli výrazům jako „padající Davidův stánek“ nebo „zbytek Edomu.“ Ze stejných důvodů datuje i Wolf¹² vznik pasáže Am 9,11–15 do poexilní doby.

⁴ Pojem קִנֵּי je nejasný (podle Bible Works 9 má devět výskytů, z toho dva v téže vokalizaci a kontextu, kromě Am 1,1 ještě 2 Kr 3,4), ČEP – drobopravec, ČSP – chovatel dobytka, ESV - shepherd. Druhým povoláním bylo pěstování fíků (Am 7,14).

⁵ Srov. WOLFF, Hans Walter. *Dodekapropheton*, s. 106.

⁶ Srov. RUDOLPH, Wilhelm. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s.95.

⁷ Mohl tedy být inspirací pro další proroky.

⁸ Srov. ANDERSEN Francise I., FREEDMAN David Noel. *Amos*, s.643.

⁹ Srov. tamtéž s.643.

¹⁰ Srov. ČSP „Což není den Hospodinův tmou, a ne světlem, temnotou bez jasu?“ – Autor nevidí žádnou naději.

¹¹ Srov. ZENGER, Erich. *Einleitung in das Alte Testament*, s. 392.

¹² Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 138.

Vzhledem k provázanosti posledních veršů Amose a následujícího Abdiáša mohly být tyto verše přidány, aby vytvořily pojivo mezi oběma knihami. K exilní či poexilní dataci perikopy se přiklání i Deissler,¹³ a to na základě očekávaného příchodu Davidovského mesiáše a požehnané mesiášské doby. Podobná mesiášská tematika se podle něj vyskytuje i u Ezechiela¹⁴ a Micheáše.¹⁵

2.2 Vymezení textu

Vybraná perikopa (Am 9,11–15) znamená zásadní dějový obrat v Amosově knize. Častým motivem předchozích devíti kapitol je Hospodinova reakce na situaci v Izraeli. Téměř celá kniha je laděna velice kriticky. V deváté kapitole se hovoří o krutém ničení. Hospodin vypadá velice rozčileně, nic nezůstane naživu (viz Am 9,1). První vyjádření o tom, že někdo bude ušetřen je v Am 9,8b („nevyhladím zcela dům Jákobův, je výrok Hospodinův,“ ČSP Am 9,8b). Poté Hospodin slibuje Izraeli zničení stejné jako ostatním bezbožným národům. Dále přichází 11. verš. Je jakýmsi novým tvořením, opravováním pobořeného „Davidova stánku,“ které graduje. Ve 12. verši někdo získá Edom a další národy. 13. a 14. verš slibují úrodu a hojnost. Poslední 15. verš popisuje darování země Hospodinem.

David Carr¹⁶ by perikopu zahájil veršem 8b. Což podle něho pomůže problematickému výkladu koncovek v 11. verši. Erich Zenger¹⁷ a Tim Bulkeley¹⁸ dělí Amose podle výrazu „slovo Hospodinovo,“ a tak uzavírají knihu už od 7. verše. S podrobnějším dělením od 11. verše je úplný závěr. Andersen a Freedman¹⁹ označují verše Am 9,7–15 za epilog. Podle nich jsou však verše Am 9,11–15 dopsané pozdější redakcí. A to pro to, aby doplnily Amosův zničený svět o naději. Podobně Wolff²⁰ i Rudolph²¹ vidí verše Am 9,11–15 jako poexilní přílepek. K čemuž dospěli rozlišením poexilních obrazů (např. padající Davidův stánek; podrobnosti ke konkrétním výrazům popisují v rozboru příslušného verše).

¹³ Srov. DEISSLER, Alfons. *Zwölf Propheten: Hosea, Joël, Amos*, s.136.

¹⁴ Ez 34,23-31. David je spásou pro lidi, ale stále podřízen Hospodinu.

¹⁵ Mich 4-5,12. Hospodin bude spravedlivě vládnout nad Izraelem ze Sionu. Z Betléma přijde mesiáš, Hospodinův zástupce, který Izraelity vysvobodí a odvede z Asyrie do bezpečí.

¹⁶ Srov. CAR, David. *Einführung in das Alte Testament*, s. 131.

¹⁷ Srov. ZENGER, Erich. *Einleitung in das Alte Testament*, s. 391.

¹⁸ Srov. BULKELEY, Tim. *The book of Amos and the Day of Yhwh*, s. 169.

¹⁹ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 863-865.

²⁰ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 138.

²¹ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s. 281.

Konec perikopy je vymezen koncem knihy Amos. V hebrejské verzi (Leningradský kodex) navazuje kniha Abdiáš, která je svým obsahem Amosovi podobná (spojující linkou je silná role Edomu; v Amosovi se však většina textu vztahuje přímo k Izraeli a Edom sice má důležitou roli, ale není hlavní. V knize Abdiáš se mluví přímo k Edomu). Abdiáš začíná slovy „Vidění Abdiášovo. Toto praví Panovník Hospodin o Edomu...“ (ČEP Abd 1,1). Z toho je zřejmé, že Amos skončil a pokračuje Abdiáš. Zatímco Amos píše hlavně o vztahu a odplatě Hospodina vůči Izraeli. Abdiáš „nahrazuje“ Izrael Edomem. Abdiáš navazuje na posledních pět veršů Amosových o onom dni a vysvětluje Edomu, co se stane s ním. Ani Edomu se onen den nevyhne. Bude zničen a dán do područí ostatním národům, jak naznačuje již Am 9,12. Vztah mezi Edomem a Izraelem bude podrobněji vysvětlen v souvislosti s 12. veršem.

Amosova kniha se řadí mezi dvanáct malých proroků. Ti tvoří skupinu podobných knih. Společnými rysy jsou podobné výrazy (např. „slovo Hospodina k prorokovi /jméno/“ nebo „vidění /čí/“ na začátku knihy) a společná témata (sociální kritika a nespravedlnost, modloslužba, vztah s Edomem v Ozeášovi, Amosovi a Abdiášovi, představa Dne Hospodinova v Amosovi, Abdiášovi²² a Joelovi²³). Někteří²⁴ vidí sepisování Dvanáctky do jednoho svitku prakticky – např. krátký Abdiáš by se mohl ztratit. Zařazení Amose mezi Joela a Abdiáše má věcné, nikoliv chronologické odůvodnění. Amos navazuje či komentuje Joela (zejm JI 4), podobný vztah má vůči Amosovi Abdiáš.²⁵

2.3 Dochované verze Am 9,11–15

Celá perikopa je dochovaná v podobě hebrejské (MT, v této práci je MT nebo hebrejskou verzí míněn Leningradský kodex podle Biblia Hebraica Quinta, pokud není uvedeno jinak) a Septuaginty (LXX, vydání podle A. Rahlfsa). Dále byly nalezeny zlomky v Kumránu (4QFlor, je na něm verš 11) a Damašský rukopis (CD–A, taktéž s veršem 11).

LXX má pouze poradní hlas. Byla přeložena z nějaké hebrejské verze, která dnes není známá (soudím tak podle rozdílů mezi MT a LXX). Obohacující může být v případech jiných vyjádření ve změně významu použitím jiných slov. Uvidíme tak

²² Abd 1,15 – Den Hospodinův se blíží a přinese spravedlivou odplatu.

²³ Např. JI 1,15; 2,1 – Den Hospodinův se blíží, je třeba se na něj připravit.

²⁴ Srov. MACKERLE, Adam. *Když Bůh musí řvát jako lev*, s. nečíslováno.

²⁵ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s. 102.

např. u výrazu Edom (MT)/lidstvo (LXX) ve 12. verši. Naopak problém s nejednoznačnými sufixy v 11. verši MT v LXX není.

3. TEXTOVÁ KRITIKA

Am 9,11 je nejasný v rodech a číslech: „jejich trhliny“ (pl.f.), „jeho rány“ a „ji postavím“ v MT. LXX tento problém nemá, používá femininum v obou případech (pravděpodobně to je dáno odlišnou verzí překládaného textu, než je MT). Podobně ČEP a ČSP překládají verš podle logiky češtiny a zájmena vztahují k Davidovu stánku. Biblia Hebraica Quinta neuvádí další varianty v zájmenných sufixech v tomto verši.

Mackerle²⁶ upozorňuje ještě na Damašský rukopis a Florilegium.

9,11	D-A	והקימותיאת סוכת דוד הנפלת	אָקִים אֶת־סֹכֶת דָּוִד הַנְּפֹלֶת	CD nahrazuje imperfektum slovesa קום perfektem (resp. <i>w-qatalem</i>), slovo סכת píše <i>plene</i> (סוכת), zatímco jméno דויד <i>defective</i> (דויד). Florilegium obsahuje stejné odlišnosti jako CD, jen דויד píše <i>plene</i> shodně s MT.
	7,16	והקימותיאת סוכת דויד הנפלת		
	QFlor	והקימותיאת סוכת דויד הנפלת		
	1,12			

Am 9,12. Hebrejské verze (MT, S a T) píší אדום, ale v Septuagintě je použit výraz ανθρωπον. Pravděpodobně septuagintální překladatel měl jinou předlohu (pokud vynecháme mater lectionis, můžeme výraz přeložit jako „člověk“ i „Edom.“ Nicméně ve významu „Edom“ by se jednalo o jediné vyjádření touto formou - אדם ve Starém Zákoně v dochovaných verzích).

Am 9,13. Zde Biblia Hebraica Quinta pouze upozorňuje na podobnost s Lev 26,5.²⁷

Am 9,14. K tomuto verši nejsou v Biblia Hebraica Quinta žádné poznámky k textové kritice.

²⁶ Srov. MACKERLE. *Když Bůh musí řvát jako lev*, s. nečíslováno.

²⁷ ČSP: výmlat u vás dosáhne až k vinobraní a vinobraní dosáhne až k setbě. Budete jíst chléb svůj do sytosti a budete bydlet ve své zemi v bezpečí. (Lev 26,5)

Am 9,15. Rozdíl mezi MT a LXX²⁸ je textem, ale není významem. Tatáž fráze je stejně překládaná v různých částech Amose.²⁹ Jedná se o řecké vyjádření hebrejské fráze.

²⁸ MT: אַמְרֵי הוֹה אֱלֹהֵיךְ (řekl Hospodin, Tvůj Bůh), LXX: λέγει κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ (řekl Hospodin, Bůh vševládny)

²⁹ Biblia Hebraica Quinta odkazuje na Am 3,13 a 5,27.

4. PRACOVNÍ PŘEKLAD

11 V den onen pozvednu Davidův padající stánek. Zazdím jejich trhliny, jejich rány pozvednu, postavím je jako v den věčnosti.

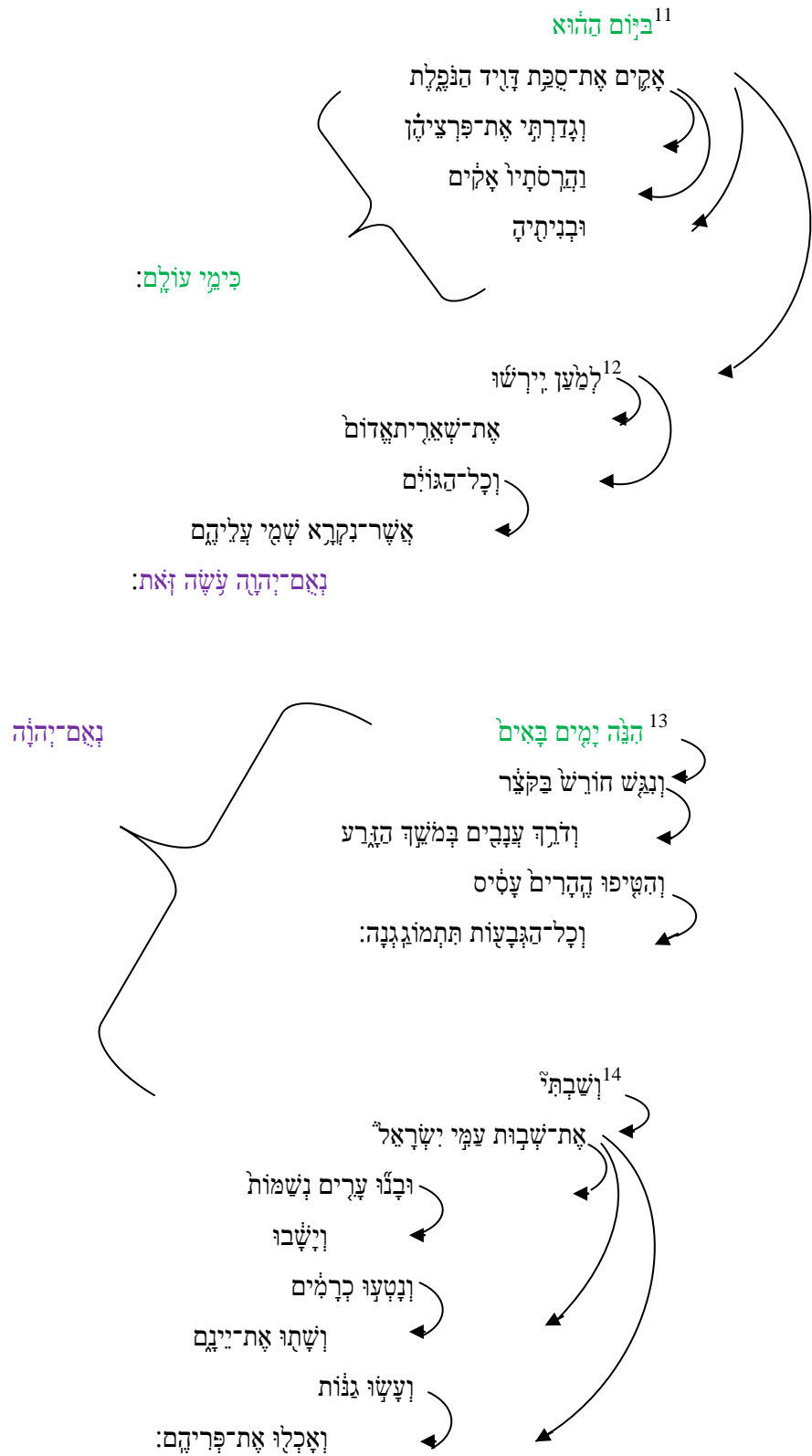
12 Aby zdělili zbytek Edomu a všechny národy, nad kterými bylo povoláno mé jméno, je výrok Hospodina, který toto udělá.

13 Hle, dny přicházejí, je výrok Hospodina, přiblíží se oráč k ženci, šlapající hrozny k rozsévajícímu zrno. Potečou hory sladkým vínem a všechny kopce se budou roztékat.

14 Vrátím ze zajetí svůj národ Izrael. Postaví zničená města a usídlí se. Vysadí vinohrady a napijí se svého vína, udělají zahrady a sní své ovoce.

15 Vysadím je do jejich země a nebudou už vykořeněni z povrchu jejich země, která jim bude dána, řekl Hospodin tvůj Bůh.

5. STRUKTURA PERIKOPY³⁰

³⁰ Vysvětlivky: uvození přímé řeči, vyjádření času

וּנְטַעְתִּים עַל-אֲדָמָתָם¹⁵

וְלֹא יִנְתְּשׁוּ לְוָד מֵעַל אֲדָמָתָם

אָמַר נְתַתִּי לָהֶם

אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:

Celá perikopa je Hospodinovou řečí (fialově označené výrazy „slovo Hospodinovo“ a obdobné). Hospodin popisuje, co udělá on (slovesa 1. os. sg.), a co budou dělat „oni“ a za jakých podmínek (pravděpodobně Izraelité, jedná se o 3. osobu plurálu u sloves).

Perikopa se skládá ze dvou Hospodinových výroků, v. 11–12 a v. 13–15. Výrok Am 9,11–12 je vyznačen počátkem perikopy (zdůvodněným výše) a končí vyjádřením „výrok Hospodina, který toto vykoná,“ spojkou mezi verši je výraz לַמֵּעַן („aby“). Druhý výrok začíná výrazem „výrok Hospodina,“ který je vsunutý až za vyjádření času („hle, dny přicházejí“), poté následují slovesa ve tvaru weqatal. Celý výrok končí výrazem „řekl Hospodin, tvůj Bůh.“ Zdůrazňuje tak konec výroku a vztahuje se k celé knize Amos.

Podle Andersena a Freedmana³¹ Amos původně končil 6. veršem 9. kapitoly. Verše Am 9,7–10 nazývají „konec národů“ a verše 11–15 „obnova,“ nejprve se obnovuje Davidův stánek (Am 9, 11–12). Druhou část perikopy nazývají „kalendář – hojnost.“ Mezi perikopami Am 9,7–10 a Am 9,11–12 je v jejich výkladu významná provázanost. Ve verších 7–10 hledají vysvětlení pro nezřejmé výroky veršů 11–12 (národy ve v. 12, paralela obnovy ve v. 8 a v. 11).³² Oba tyto případy považují pouze za varianty výkladu. (Jejich hlavní myšlenky vysvětlují v odpovídajících verších). S verši Am 9,13–15 pracují jako s jasnými a svébytnými.

Je patrná též odlišná slovní zásoba mezi těmito dvěma výroky (v. 11–12 a v. 13–15). První používá výrazy z oblasti architektury, druhý má zemědělský charakter. Toto kritérium používá Glenny.³³ Dělí pasáž na obnovu Davidova království a obnovu

³¹ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. Amos, s. 73.

³² Srov. tamtéž, s. 891.

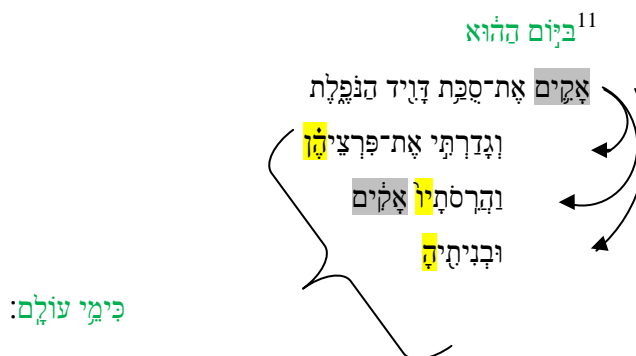
³³ GLENNY, W. Edward. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*, s.158 - 160. Glenny se zabývá Vatikánským kodexem, proto používám vždy celý název publikace. V tuto chvíli není rozdíl mezi zde zpracovávaným MT a LXX. Dále bude Glennyho publikace zmiňována buď k poukázání na rozdíl mezi verzemi MT a LXX, nebo naopak k podpoření podobnosti obou verzí.

Izraelské země. Nicméně obě tyto oblasti musely být srozumitelné běžnému člověku v době vzniku textu.

6. ROZBOR PO VERŠÍCH

6.1 Verš 11

V den onen pozvednu Davidův padající stánek. Zazdím jejich trhliny, jejich rány pozvednu, postavím je jako v den věčnosti.

Verš začíná i končí určením času (zelené zvýraznění). Slovesa na sebe souřadně navazují. Konatelem je 1. os. sg. – z kontextu se jedná o Hospodina. Těžko srozumitelné jsou zájmenné sufixy ve druhé polovině verše (zvýrazněny žlutě).

MT používá pokaždé jiný zájmenný sufix (pl.f., sg.m., sg.f.) a je nejasné, k čemu se který výraz váže. Gramaticky se nemohou vázat všechny sufixy k Davidovu stánku, jak překládají ČEP i ČSP a jak píše také LXX. Pokud pisatel (opisovatel) MT rozuměl tomu, co píše, musí mít tato přesmyčka nějaký záměr. Plurál by mohl odkazovat ke „stánku Davidovu.“ Poté nelze považovat Davidův stánek za Izraelský národ (nelze použít femininum ve významu maskulina).

Andersen a Freedman³⁴ při hledání významu sufixů nejprve odstraní vyjádření času. Poté na základě gramatiky spojují obraz Davidova stánku a výraz postavím je, a tak jak spojí dva odlehlé výrazy, spojí i dva prostřední. Podle nich jednotlivé výrazy tvoří pomyslnou obálku okolo výrazu „Davidův stánek,“ ke kterému se nakonec všechno váže.³⁵ Spojujícím prvkem je výraz „postavím.“³⁶ Jen autor (redaktor) vnímal práci s textem jinak, než současný člověk.

³⁴ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 889.

³⁵ Otázka nesourodosti sufixů podle nich dovoluje širší interpretaci Davidova stánku (Davidovo království, město Jeruzalém – proto obraz ruin).

³⁶ Vyskytuje se v daném verši dvakrát, v každé polovině právě jednou. V úvodu kapitoly je výraz zvýrazněn šedě.

Nogalski³⁷ srovnává sufixy ve čtyřech překladech SZ (MT, LXX, Syrský kodex, Vulgáta) a jako jediný gramaticky správný označuje LXX. To je důvodem její menší důvěryhodnosti. Suffixy mohly hrát roli ve spojení s paralelismy tohoto verše (pozvednu a zazdím, pozvednu a postavím), nebo jejich nesourodost může být důsledkem pozdějšího připojení Am 9,11–15 k původnímu Amosovi.

סכת דוד ČSP i ČEP překládají tento výraz jako „stánek Davidův.“ Mackerle³⁸ ve svém rukopisu píše „Davidova chýše“ (takto zachová v překladu původní ženský rod). Podobná motivace mohla být i v překladu Hegera,³⁹ který používá výraz „Davidova chata.“

Davidův stánek může znamenat Izrael jako národ. Není tak důležité, aby Hospodin renovoval nějaký domek či stánek, jako Izraelský národ, ke kterému má hluboký vztah, jak vidíme na celém Amosovi, nejvýrazněji v následujících verších o hojnosti – ta hojnost přece musí být pro někoho. Wolff⁴⁰ si myslí, že se mluví o truhle z 2Sam 11,11.

Celý obraz pozvedání Davidova stánku je nejednoznačný kvůli již objasněným zájmeným sufixům a významu výrazu „Davidův stánek.“ Nabízí se tak mnoho nejistých možností výkladu. Srozumitelnou obměnou by byl výraz בית דוד – dům Davidův. „Dům“ může označovat budovu a zároveň rod (dynastii). Stánek סכת se vyskytuje spíše jako přenosné obydlí. V Davidovské době by se jednalo o obydlí nižší kategorie.⁴¹ Rudolph⁴² se zmiňuje, že Davidův stánek připomíná úpadek království a Davidovské dynastie. Ačkoliv dynastie už nevládne, rod ještě nezanikl. Tudiž existuje stále naděje na obnovu (poexilní tematika). Podobně podle Dunneho⁴³ byl původní autorův záměr zobrazit Davidovým stánkem budoucí mesiášské období, v němž oslavovaný Hospodinův lid bude obnoven skrze pozvednutí chrámu. Dunne tedy interpretuje Davidův stánek jako chrám. Stejně tak se vyjadřuje i Varšo: „Nové vyjádření Davidův stánek má jasně odlišit hříšné království i od Jakobova domu

³⁷ Srov. NOGALSKI, James. *The problematic suffixes of Amos IX 11*, s. 414 – 416.

³⁸ Srov. MACKERLE. *Když Bůh musí řvát jako lev*, s. nečíslováno.

³⁹ Srov. HEGER, J. *Písmo svaté Starého zákona*. Vzhledem k době vzniku Hegerova překladu, výraz „chata“ nemusí označovat rekreační obydlí v dnešním smyslu.

⁴⁰ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 403.

⁴¹ Srov. 1 Kron 17,1.

⁴² Srov. RUDOLPH, Wilhelm. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s. 281.

⁴³ Srov. DUNNE. *David's tent as a Temple in Am 9:11-15*, s. 363.

(Am 9,8) a pravděpodobně i od chrámu, ve kterém Pán už nepobývá (Am 9,1).⁴⁴ V poexilním vidění může Davidův stánek symbolizovat město Jeruzalém.⁴⁵

Pro všechny z uvedených autorů znamená výraz „stánek“ návrat k něčemu. LXX používá σκηνή, podle Glennyho⁴⁶ označuje stan, chýši, svatostánek nebo svátek stánků. Na základě podobnosti s Iz 16,5 a kontextu Am 9,12 doporučuje chápat výraz jako dynastii nebo království (krále Davida). Glenny⁴⁷ argumentuje zbytečností budovy oproti důležitosti lidstva. Není mu jasný význam obnovy stánku. Navrhuje obnovení Jeruzaléma nebo pouze chrámu.

Participium תִּפְּזֹנֶה má perfektní i imperfektní význam (spadlý i padající). Sloveso נָפַל znamená spadnout nejen v prostorovém významu odněkud dolů (stánek evidentně padá na zem), ale také padnout jako zahynout (člověk, viz např. Oz 7,16).

Výraz „v onen den“ určuje, co nastane následující den. Nejedná se o přesné určení času (pevné datum, termín v dnešním smyslu). Jde o relativní časové určení. Výraz znamená spíše „v onu chvíli.“ Verš 14. dodává, že „dny přicházejí.“ Události spojené s oním dnem z Am 9,11nn jsou opačné proti dni Hospodinovu (יְהוָה יוֹם) v Am 5,18 (dějově „dny Hospodinovu“ odpovídá Am 9,1-10).

Význam výrazu „onen den“ v Amosovi není jednoznačný. Různí autoři se snaží zjistit jeho význam srovnáváním s dalšími výskyty jak v knize Amos, tak v celém Starém zákoně.

Miloš Bič⁴⁸ chápe „onen den“ jako „Den Hospodinův.“ Stejně jako Bič, i Noble⁴⁹ ztotožňuje moment „onoho dne“ a „dne Hospodinova,“ paradox ničení a obnovy vysvětluje spojením s výrazem „výrok Hospodina“ nebo podobným. Tedy, co je nelogické pro čtenáře, nemusí být nemožné pro Hospodina. Tyto zdánlivé nelogičnosti bychom dokonce měli očekávat (o Nobleho názoru na uvození Hospodinových řečí budu psát níže). Den Hospodinův má eschatologický význam. Podobně i Rudolph⁵⁰ říká, že „onen den“ znamená konec času stejně jako v Am 8,9.13.

⁴⁴ VARŠO. *Komentáře k Starému zákonu*, s. 525.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 525.

⁴⁶ Srov. GLENNY. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*, s. 158-159.

⁴⁷ Srov. tamtéž s. 159. Stejnou interpretaci mají Andersen a Freedman viz výše.

⁴⁸ Srov. BIČ, Miloš. *Das Buch Amos*, s.190.

⁴⁹ Srov. NOBLE, Paul R. *The Function of n'm yhwh in Amos*, s. 623-624.

⁵⁰ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona* s. 280.

Podle Tima Bulkeleyho⁵¹ označují výrazy „onen den“ i „dny přicházejí“ (Am 9,13, viz níže) velmi vzdálenou budoucnost. Po ničivém „dni Hospodinově“ (Am 5,18) nastane obnova (z kontextu Amose vyplývá, že opět Hospodinovou rukou). „Den Hospodinův“ je podle Bulkeleyho ústředním tématem Amose. Právě výraz „den“ spojuje obě události (ničení i obnovu). Záměrem knihy není zpráva o naprostém zničení. Význam ničícím událostem dodává právě závěrečná pasáž doplněná po exilu. Při čtení je potřeba mít na zřeteli autorovu zkušenost s exilem. Zároveň Bulkeley připouští dlouhodobý vývoj knihy a roli Amose – proroka z 8. století př. Kr., jako autora.

Blesing⁵² dává vyjádření času do souvislosti s novozákonním 1. listem Soluňanům, kde Pavel upozorňuje na příchod „dne Páně.“ Ten přijde nečekaně a je třeba se připravit (1Sol 5,1-5). Upozorňuje tak na přesah termínu nejen do Nového Zákona, ale i do křesťanské eschatologie. Výraz „den Hospodinův“ je ojedinělý pro proroctví v Izraeli.⁵³ Vyjádření „dne Hospodinova“ nebo výrazy k němu odkazující jsou obrazy Božího zjevení (ze zastánců tohoto názoru zmiňuje Weisse) a jeden ze spojujících prvků Malých proroků.⁵⁴ Joel používá výraz „den Hospodinův“ celkem pětkrát.⁵⁵ A to ve dvou různých významech: soud Judy a Jeruzaléma, nebo soud nad národy⁵⁶ a doplňuje ještě stanovisko Rendtorffa⁵⁷ Podle něho den Hospodinův v Jl 2,28–32 má význam eschatologický. Blaising⁵⁸ navíc upozorňuje na fakt, že Amos v kánonu následuje Joela, Amosův den Hospodinův je čten pod vlivem Joela. Může být připomenutím Joelových slov. Tato následnost nesouvisí s historickou sousledností. Blaising den Hospodinův v Am 5,18 řadí událostem okolo roku 720 př. Kr. (období pádu severního Izraelského království a života proroka Amose podle Am 1,1), Joela dává do souvislosti s dobou okolo roku 586 př. Kr.⁵⁹ Blaising neuvádí žádnou souvislost

⁵¹ Srov. BULKELEY. *The book of Amos and the Day of Yhwh*, s. 169.

⁵² Srov. BLAISING, Craig A. *The day of the Lord*, s. 3 - 4.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 8.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 11.

⁵⁵ Blaising uvádí Jl 1,15; 2,1.11; 3,4; 4,14.

⁵⁶ Srov. BLAISING. *The day of the Lord*, s. 11.

⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 11.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 12.

⁵⁹ Do tohoto roku je datován pád Jeruzaléma, který mohl být příčinou napjatého vztahu Izraele a Edomu. K otázce Edomu se vrátím v rozboru 12. verše, který obsahuje zmínku o Edomu.

s výrazem „onen den“ v Am 9,11. Z Amose připomíná pouze verše Am 8,1 a Am 2,1.⁶⁰ Důraz klade zejména na již zmíněný přesah do Nového Zákona a křesťanské tradice.⁶¹

Glenny⁶² umisťuje situaci do budoucnosti, kdy Bůh zasáhne. Tato budoucnost zahrnuje i soud před oním požehnáním (viz 8,3.9.11.13). Dále Glenny propojuje tuto situaci s Hospodinovým ničivým soudem nad národy z Ez 36,35-36.

Druhým časovým určením tohoto verše je vyjádření כִּימֵי עוֹלָם (jako ve dnech věčnosti). עוֹלָם je častý výraz ve Starém Zákoně.⁶³ Obecně označuje neomezenost místa (nekonečnost) nebo času (věčnost). V knihách Malých proroků se vyskytuje pouze při určování času (doby). Do češtiny je překládán⁶⁴ jako „na věky,“⁶⁵ „od věků,“⁶⁶ „dávné (dny),“⁶⁷ „věčné (dny).“⁶⁸

Podle Horsta Preuße⁶⁹ se „dny olamu“ vztahují k Davidovskému období. To je považováno za období dávné a dokonalé (kromě uvedeného Am 9,11 dodává ještě Mich 5,1 a Neh 12,46).

Septuaginta používá výraz αἰῶνος. Ten označuje nekonečno pouze v časovém významu, a to jak do budoucnosti, tak do minulosti. Glenny⁷⁰ vysvětluje, že zde se Amos vztahuje k minulosti (potvrzuje tak české překlady).

⁶⁰ Srov. BLAISING. *The day of the Lord*, s. 19.

⁶¹ Srov. tamtéž, s. 17.

⁶² Srov. GLENNY. *Amos: A Commentary Based on Amos in Codex Vaticanus*, s.158.

⁶³ Podle Bible Works 9 má výraz 439 výskytů, mezi malými proroky 18, z toho 2x ve spojení עוֹלָמִים (Am 9,11 a Mich 5,1).

⁶⁴ Uvedené významy se týkají pouze Malých proroků.

⁶⁵ ČEP i ČSP Oz 2,21

⁶⁶ ČEP i ČSP Jl 2,2

⁶⁷ ČEP i ČSP Am 9,11

⁶⁸ ČEP i ČSP Mich 5,1

⁶⁹ Srov. PREUß, H. D. in *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*, svazek 5, s. 1145.

⁷⁰ Srov. GLENNY. *Amos: A Commentary Based on Amos in Codex Vaticanus*, s. 158.

6.2 Verš 12

Aby zdělili zbytek Edomu a všechny národy, nad kterými bylo povoláno mé jméno, je výrok Hospodina, který toto udělá.

לְמַעַן יִירָשׁוּ¹²

אֶת־שְׂאֵרֵי־אֲדוֹם
וְכָל־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם
נְאֻם־יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת:

Verš úzce navazuje na předchozí a rozvíjí ho větou připojenou účelovým spojením לְמַעַן. Sloveso je rozvíjeno dvěma předměty. Druhý z nich je rozvinutý (אשר). Tento a předchozí verš zakončuje výraz „výrok Hospodina,“ který je rozvinutý participiem (עשה). Rozdělení textu na v. 11 a v. 12 dává smysl pro výklad, kdy v. 11 mluví o stavbě a v. 12 o dědictví a lidu. Avšak gramaticky smysl nedává. Slovo ירש se nemá k čemu vztahovat. Obsahuje pouze předmět a podmět mu chybí.

Rozvíjí 11. verš a je nutné číst oba verše dohromady. Nejen že místo bude obnovené, ale také všechno lidstvo bude náležet Hospodinu. Verše naznačují, že vše bude dobré tak, jak si Hospodin přál.

V textové kritice byla naznačena pravděpodobnost, že překladatel LXX měl v rukou jinou verzi hebrejského Amose. Je v ní uveden výraz אדום (jak je v MT), překládán jako ἄνθρωπος. „Edom“ je možné napsat dvojím způsobem. אדם se používá ve významu člověk (ἄνθρωπος). Pro vyjádření Edomu jako národa se ve Starém Zákoně píše vždy אדום (resp. jednalo by se o jediné vyjádření Edomu formou אדם). V LXX dochází k opakování (τῶν ἀνθρώπων καὶ πάντα τὰ ἔθνη),⁷¹ kdežto MT verze odlišuje Edom od ostatních národů. Ve zbytku Amose LXX překládá אדום jako Εδωμ. V MT má překlad אדום jako Edom význam pro čtení Abdiáše, který následuje po Amosovi (v kánonu LXX následuje Micheáš). Je možné, že překladatel byl neznalý role Edomu v dějinách Izraele, a proto zcela záměrně výraz „opravil.“

Poprvé se s Edomem setkáváme v Gen 25,30. A to v souvislosti s přejmenováním Ezaua podle jídla. Edomci jsou potomky Ezaua. Izraelité Jákoba.

⁷¹ Lidstvo a všechny národy.

Edomité obývají pohoří Seír. Sousedí tak s Izraelity. To může být jeden z důvodů rozepří mezi oběma národy zmiňovaných ve Starém Zákoně.⁷²

Edom je po Izraeli nejčastěji zmiňovaný národ v knize Amos. Ve výrocích proti národům jsou Gaza, Týr a Moab potrestáni za vztah vůči Edomu.⁷³ Am 1,11-12 obsahuje výrok proti Edomu srovnatelný s výroky proti ostatním národům. Podle Mackerleho verš pravděpodobně odkazuje na dobytí Jeruzaléma.⁷⁴ Kniha Amos sama sebe datuje do doby krále Jarobeama II. To je období přibližně tři století před dobytím Jeruzaléma. Mackerleho názor předpokládá pozdější redakci. Edom má být potrestán za to, že „pronásledoval mečem svého bratra“ (ČSP Am 1,11). Tradiční interpretace odkazuje na Judu (viz Gen 25). Mackerle⁷⁵ připomíná, že se může jednat i o jiný druh vztahu. Např. druhá strana smlouvy může být nazvána „bratrem.“ Další zmínka o Edomu v Amosovi je až na konci knihy, a to právě v Am 9,12, kdy je Edom vyňat ze „všech národů.“ To bezpochyby odkazuje na specifickou roli Edomu v dějinách Izraele.

Edom hraje roli i v dalších knihách malých proroků. V Abdiášovi (celá kniha) a Joelovi (Jl 4,19-20). V Joelovi je Edom srovnáván s Egyptem za násilí spáchané na synech Judy. Také je zde zdůrazněna nesmrtelnost právě Judy a Jeruzaléma. Text pravděpodobně vznikl v období před vpádem Babyloňanů do Jeruzaléma (text oslavuje věčnost Jeruzaléma). Abdiáš je celý věnovaný výrokům proti Edomu. Edom je obviněn z násilí na „bratru Jákobovi“ (Abd 1,10). On i okolní národy budou zničeny (Abd 1,18). Útočiště podle něj bude na hoře Sion a země bude patřit Hospodinu (Abd 1,17.21). Také se zmiňuje o blížícím se „Hospodinově dni“⁷⁶ (Abd 1,15), který je tématem i v Amosovi (Am 5,20). Slibovaná odplata Hospodina vůči Edomu je spravedlivá v tom smyslu, že Edom (i ostatní národy) dostane to, co si zaslouží.⁷⁷

Starý Zákon je vůči Edomu převážně negativní. Jako příklady pozitivního vztahu vůči Edomu Mackerle⁷⁸ uvádí Dt 2,4-6 a Dt 23,8. V první zmínce Hospodin upozorňuje Izraelity putující z Egypta, aby se nepokoušeli podmanit Edomské území,

⁷² Srov. MACKERLE. *Co má Starý zákon proti Edomu?* In *Obtížné oddíly Zadních proroků*, s. 202.

⁷³ Am 1,6.9; 2,1

⁷⁴ Srov. MACKERLE. *Co má Starý zákon proti Edomu?*, s. 201.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 199.

⁷⁶ K výrazu „onen den“ a jeho vztahu ke „dni Hospodinovu“ se věnuji v kapitole o Am 9,11.

⁷⁷ Srov. MACKERLE. *Co má Starý zákon proti Edomu?*, s. 204.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 198.

ve druhé vyzývá k pozitivnímu vztahu vůči Edomitům (protože Edomský národ je příbuzný s Izraelem) a Egyptu (někdejšími hostiteli Izraelitů).

Mezi Starozákonní vyjádření namířená proti Edomu patří např. Iz 34,1-17; 63,1-6; Ez 25,12-14; 35-36; Ž 137,7; Pl 4,21-22. Všechny zmíněné pasáže popisují kruté zničení Edomského území. Podle Mackerleho⁷⁹ pasáže Žalmu 137 a Pláče 4 odkazují na tutéž událost, a to na dobytí Jeruzaléma babylonským vojskem roku 587 př. Kr. Žalmista se kromě Babylonu hněvá i na Edom, který zkáze napomohl.

Z textu Jer 27,3⁸⁰ vyplývá, že Edom byl součástí protibabylonské koalice (společně s Moabem, Amonity, Týrem a Sidonským králem a Judou). V Ž 137,7⁸¹ je Edom naopak obviněn ze spoluúčasti na zkáze Jeruzaléma. V roce 551 př. Kr. se stal Edom součástí Babylonie, po porážce králem Nabonidem. Mackerle dále upozorňuje na to, že historické knihy Starého Zákona se o spoluúčasti Edomu na dobytí Jeruzaléma nevyjadřují (zmiňuje 2Kr 25, Jer 37), podle Jer 52 tam dokonce Judští obyvatelé uprchli před Babyloňany. Vymezování se vůči Edomu může plynout z toho, že nebyl obsazen společně s Judskem i z běžných šarvátek sousedních států.⁸²

Role Edomu v Amosovi je především symbolická. Podle Genesis 25 Jákob a Izák byli dvojčata, ze kterých budou dva národy - Edomité a Izraelci. Pro tuto přízvěnost je vztah mezi oběma národy silnější. Výroky o zničení Edomu se nemusí zakládat na skutečné zradě mezi národy nebo vládci, ale na jakési tradici, lidovém vyprávění (např. na základě utváření národní identity). Mackerle⁸³ připomíná, že je třeba číst pasáže o Edomu viděním Genesis, odkud příběh pochází a kde se poprvé objevuje soupeření mezi bratry. „Je to zápas o Boží vyvolení, přízeň, a požehnání, o právo prvorozeného.“⁸⁴

Zatímco ve výše zmíněné Joelově knize se ničí Edom nejspíš celý, Amos mluví pouze o „zbytku Edomu.“ Verš klade důraz na neúplnost národa. Miroslav Varšo⁸⁵ si klade dvě otázky. První, zda se jedná o zmírnění ničitelských ambicí, anebo druhou, zda Amosův výraz „zbytek Edomu,“ označuje pouze území, nebo pouze národ.

⁷⁹ Srov. MACKERLE. *Co má Starý zákon proti Edomu?*, s. 198-199.

⁸⁰ ČSP: „Pak je pošli králi Edómu, králi Moábu, králi Amónovců, králi Týru a králi Sidónu po poslech přicházejících do Jeruzaléma k Sidkijášovi, králi judskému.“

⁸¹ ČSP: „Připomeň, Hospodině, synům Edómu den Jeruzaléma. Jak říkali: Ničte, ničte jej až do základů!“

⁸² Srov. MACKERLE. *Co má Starý zákon proti Edomu?*, s. 201-202.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 203.

⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 203.

⁸⁵ Srov. VARŠO. *Komentáře k Starému zákonu*, s. 526.

Toto podle něho objasní následující kniha Abdiáš. Zde vysvětlí vztah mezi Edomem a Izraelem.

Edom je vyňat z ostatních národů kvůli příbuznosti s Izraelem. Rudolph⁸⁶ výslovně zmiňuje dobytí Jeruzaléma roku 587 př. n. l. To, že verš mluví o „zbytku Edomu“ podle Rudolpha⁸⁷ odkazuje na tehdejší politickou a historickou situaci na území Judy, Izraele a Edomu. Pokud toto vyjádření o „zbytku Edomu“ bylo dopsáno poexilní redakcí, autor dává najevo svou znalost politického uspořádání celého území (tzn. někdy v průběhu redakce Amose se část Edomu nacházela pod něčí, pravděpodobně Judskou, nadvládou). „Zbytek Edomu“ tedy označuje část Edomského území, která ještě nebyla pod něčí nadvládou.

Někteří se stanou vládci „nad všemi národy.“ Není jasné, o koho se jedná. Sloveso שָׂרָא má nejbližší odpovídající předmět až v 8. verši (בֵּית יַעֲקֹב). Nebo, jak připouští Rudolph,⁸⁸ Davidův stánek.⁸⁹ Český studijní překlad⁹⁰ uvádí, že takto se obvykle popisuje vlastnictví jako důsledek dobytí nebo rozšíření vlády krále nad dříve nepřátelské území. Edom symbolicky zastupuje tyto národy.⁹¹ Podle Andersena a Freedmana⁹² budou dědit ti, kteří vzývají Hospodina (takže „národy“ jsou podmětem věty). Toto si myslí proto, že nelze Edom a národy „nad kterými bylo provoláno Hospodinovo jméno“ (tj. náleží Hospodinu) sloučit a postavit na tutéž stranu. Jmenované národy jsou také vyděleny ze „všech národů“ (Am 9,9).⁹³ Edom i národy odkazují jednak na Am 1-2 a také na Am 9,7. Není jasné, zda to budou ty samé, jako ty, které jsou obsaženy v pojmu Davidova stánku (pokud by stánek znamenal lidstvo, viz v. 11).

„Národy, nad kterými bylo provoláno mé jméno“ jsou národy nějakým způsobem patřící Hospodinu. Hospodin je zná (a naopak národy znají Hospodina). Podobně ve v. 15 „Hospodin, *tvůj* Bůh.“ Oboje vyjadřuje vztah Hospodina k národům (resp. ke „mě“ jako k adresátovi Hospodinových výroků). Hospodin jako mluvčí oslovuje adresáty. „Závěrečný pozitivní tón kopíruje začátek knihy také v tom, že tak,

⁸⁶ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s. 281.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 282.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 281.

⁸⁹ Záleží na výkladu termínu. Rudolphův názor na Davidův stánek je objasněn v předchozí kapitole.

⁹⁰ Srov. ČSP poznámky k Am 9,12. ČSP uvádí jako příklad použití výrazu ve významu dobytí 2Sam 12,28.

⁹¹ Podle ČSP je výraz v uvedeném významu použit např. v Jl 4,19 a Iz 34,5.

⁹² Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 918.

⁹³ ČSP Am 9,9 „Neboť hle, přikáží a zatřesu s domem izraelským mezi všemi národy, jako se třese se sítem, a ani kamínek nepadne na zem.“

jako na začátku byly národy a Izrael terčem kritiky a hrozby, v závěru se příslib otevírá Izraeli i národům v opačném pořadí.⁹⁴ Andersen Freedman⁹⁵ uvádí, že provolání „mé jméno“ je bezprecedentní. V 2Kron 7,14⁹⁶ je jméno provoláno nad Izraelem. Podle Iz 63,19⁹⁷ není možné použít Hospodinovo jméno společně s lidským. Tedy nelze konkrétně tyto národy vymezit. Výraz je třeba chápat ve smyslu vztahu. Podle Biče⁹⁸ je Hospodin (JHWH) Bohem všech, kteří ho uznávají a hlavně jednají podle něho. Tedy nejen Izraelitů, jenž získali zaslíbenou zemi. Pro Amose je jednání mezi lidmi důležitější, než oběti bohům.

„Je výrok Hospodina, ten toto udělá,“ podle Andersena a Freedmana⁹⁹ se jedná o přívlastek „který toto udělá“ označuje a upřesňuje konatele (Hospodina).

⁹⁴ Srov. VARŠO. *Komentáře k Starému zákonu*, s. 527.

⁹⁵ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 891.

⁹⁶ ČSP 2 Kron 7,14 „...můj lid, který se nazývá mým jménem...“

⁹⁷ ČSP Iz 63,19 „...oni se nenazývali tvým jménem.“

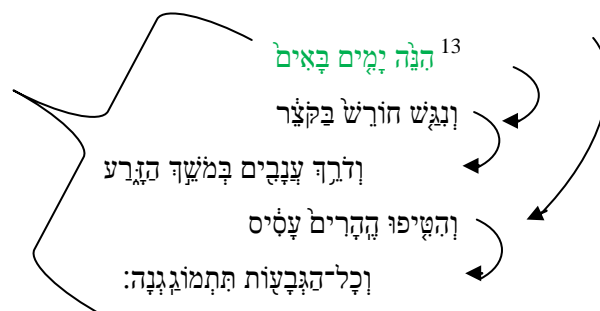
⁹⁸ Srov. BIČ. *Amos*, s. 193.

⁹⁹ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 918.

6.3 Verš 13

Hle, dny přicházejí, je výrok Hospodina, přiblíží se oráč k ženci, ten, kdo šlape hrozny k tomu, kdo seje zrno. Potečou hory sladkým vínem a všechny kopce se budou roztékat.

נָאִם-יְהוָה

Výraz „slovo Hospodinovo“ uvozuje druhý Hospodinův výrok perikopy, které se věnuje tato práce. Výrok má gradující tendenci. V. 13 bude hojná úroda, i když zatím není pro koho, v. 14 Izraelité budou osvobozeni a začnou hospodařit, v. 15 Hospodin dá svému lidu nezcizitelnou zemi.

Verš začíná obrazem přicházejících dní (k vyjádření času u Amose viz kapitola Verš 11), na které je kladen důraz (הנה). Informace o tom, že se jedná o Hospodinův výrok, je vložena doprostřed verše. Následují dvě vazby participií souřadně spojené. Výrazy významově po sobě jdoucí se přibližují. Následuje další dvojice (hi' il a hitpa'el). Pro přehlednost jsem vytvořila tabulku.

חֹרֶשׁ בְּקֶצֶר וְנָגַשׁ Přiblíží se oráč k ženci <i>Pole (potravin)</i>	וְהִטִּיפוּ הַהָרִים עֲטִים Potečou hory sladkým vínem <i>Vinohrad (nápoje)</i>
וְזָרַד עֲנָבִים בְּמִשְׁוֹף הַגָּרֵעַ Šlapající hrozny k rozsévači <i>Vinohrad (nápoje)</i>	וְכָל-הַגְּבָעוֹת תִּתְמוּגְגָנָה A všechny kopce se budou roztékat. <i>Pole (potravin)</i>
Obdělávající lidé	Přemnožená úroda

Verš začíná Hospodinovým upozorněním na nastávající dobu. Pro ni bude typická hojnost. Andersen a Freedman:¹⁰⁰ přichází dny, kdy svět dostane konečnou podobu a už ho nebude možné zničit nebo změnit. Jde o eschatologické vyjádření. Obraz zemědělece a vinohradu (a plaček) je i v Am 5,16-17¹⁰¹ v souvislosti se „dnem Hospodinovým.“ Ve zmíněných verších neobhospodařují pole, ale naříkají a truchlí.

Následuje vysvětlení, že se jedná o výrok Hospodinův (vložené uvození přímé řeči, označené fialovou barvou). Podobně jako v předchozím verši (Am 8,12) se jedná o Hospodinovu řeč. V předchozím verši je Hospodin ten, kdo koná. Zde Hospodin ví, co nastane, ale už se neví proč. Ještě jednou se vyskytuje toto vyjádření ve zde zpracovávané pasáži, a to jako úplný závěr celé knihy Amos („řekl Hospodin, tvůj Bůh“, Am 9,15, viz dále). „Výrok Hospodinův“ či podobné jsou častými vyjádřeními v prorockých knihách.¹⁰² Jen v Amosovi se vyskytují 21x. Tato četnost vyplývá z úkolu proroka jako prostředníka mezi Hospodinem a lidem.¹⁰³ V Amosovi „slovo Hospodinovo“ a podobná vyjádření mají upozornit na důležitost pasáže nebo zdůvodnit neočekávané či paradoxní jevy a poukázat na skrytý význam pasáže.¹⁰⁴ Noble jako příklad použití výrazu k vysvětlení neočekávané události uvádí Am 9,12, kde se výraz „výrok Hospodinův“ váže i k předchozímu verši a vysvětluje náhlou změnu v ději verše Am 9,11 (viz příslušná kapitola). Noble¹⁰⁵ na základě své analýzy textu došel k tomu, že necelá polovina užití „slova Hospodinova“¹⁰⁶ je spojena s eschatologickým vyjádřením. Mezi takové pasáže patří Am 9,11-15. Zde je spojitost dána obrazem nadcházejících dní. Výraz „slovo Hospodinovo“ v Amosovi naznačuje eschatologickou událost stejně, jako „onen den“ a podobná časová vyjádření.

Hospodin předpovídá nebo slibuje neobyčejnou úrodu. Zemědělci nebudou stíhat sklízet, vinaři moštovat, pole úrodu neunesou. Bude tolik ovoce, že nebude třeba šetřit. Roční období nebudou respektována. Hojnost nedává smysl (nebo užitek), pokud není konzument. Z toho důvodu je verš úzce spjat s veršem následujícím.¹⁰⁷ Obraz

¹⁰⁰ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 919.

¹⁰¹ ČEP Am 5,16-17. „...Zavolají k truchlení oráče, ty, kdo umějí bédovat, k naříkání. Na všech vinicích bude nářek, neboť projdu tvým středem, praví Hospodin.“

¹⁰² Např. Iz 17,6; Am 6,8.14; Zach 1,3.16.

¹⁰³ Srov. NOBLE. *The Function of n'm yhwh in Amos*, s. 623.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 626.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 623-624.

¹⁰⁶ Noble sice v úvodu článku rozdělí výroky typu „slovo Hospodinovo“ do čtyř kategorií (podle jejich přesného znění). Celkově s nimi pracuje po vlastní úvaze dohromady a nazývá je „The n'm formula.“

¹⁰⁷ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s.284.

neobvyklé úrody není ve Starém Zákoně ojedinělý. Rudolph¹⁰⁸ připomíná další výskyty: „výmlat bude trvat až do vinobraní a vinobraní zas až do setby...“ (ČEP Lev 26,5) a „A stane se v onen den, že z hor bude kanout mladé víno, z pahorků poteče mléko, všemi Judskými potoky bude proudit voda, z Hospodinova domu vytryskne pramen a napojí Úval akácií.“ (ČEP Jl 4,18). Druhý zmiňovaný verš je podobný i určením času „onen den,“ které nacházíme v Am 9,11. Také v jiné variantě v Am 9,13 („dny přicházejí,“ jak je zmíněno dříve v této kapitole). Ve spojitosti s Joelovým vyjádřením (Jl 4,18) upozorňuje Wolff¹⁰⁹ na zmínku o Hospodinově domě. Podobný motiv neustálé hojnosti nalézá i v Ez 47,12 (ve spojitosti s vodou vyvěrající z chrámu). Glenny¹¹⁰ považuje tuto předpověď hojnosti za naplnění slibu z Lev 26,3–5 (podobně jako Rudolph viz výše).

Nastane velká změna oproti běžnému zemědělskému životu, kdy Izraelité celý den tvrdě pracovali na poli a úroda byla 1-2x do roka (pokud vyšlo počasí). Období žní dožene dobu setby. Úroda bude natolik velká, že se sklizeň nebude stíhat a už bude čas na další setbu. Předpokládám, že běžný Izraelita měl zkušenost s hladomorem a snažil se mu bránit.¹¹¹ Andersen a Freedman¹¹² rozdělili činnosti podle ročních období, která nejdou po sobě (podle nich je pořadí v Am 9,13 podzim, jaro, léto, zima). Význam této záměny podle nich není jasný. Zároveň totiž odkazují na Gen 8,22. V této knize je pořadí ročních dob zmíněno podle obvyklého schématu. A to: jaro, léto, podzim, zima. Garrett¹¹³ mluví o vzniku nového ekosystému. V takovém případě bude půda stále plodit a vymizí konec zemědělského roku (srpen/září a listopad/prosinec).

דדד nemá český ekvivalent označující osobu, proto musí být vyjádřený opisem „šlapající hrozny.“

עסׂים může být alkoholické víno (viz Jl 1,5) nebo džus (šťáva z hroznů).¹¹⁴

מוג sloveso znamenající změnu do ztracena. Ve Starém Zákoně má 17 výskytů, z toho 2 v Amosovi (zde a Am 9,5). ČEP překládá jako „oplývat vláhou,“ ČSP používá spojení „oplývat hojností.“ Z obou zmíněných českých překladů vyplývá

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 285.

¹⁰⁹ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 407.

¹¹⁰ Srov. GLENNY. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*, s. 161.

¹¹¹ Prorok Jeremiáš zmiňuje hlad 8x, většinou v souvislosti s trestem. U Amose je „hlad“ dvakrát, v obojím případě to je Am 8,11 a jedná se o hlad po náboženství (po Hospodinových slovech).

¹¹² Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 919.

¹¹³ Srov. GARRETT, Duane A. *Amos: a handbook on the Hebrew text*, s. 287.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 288.

rozpouštění hor.¹¹⁵ Kopce budou zaplněny úrodou. Víno se nebude stíhat sbírat z vinogradů a bude na nich zůstat. Garrett¹¹⁶ srovnává roztékání s použitím téhož slovesa (גזז) v Am 9,5.¹¹⁷ V daném verši označuje rozplývání jako zničení a zmizení. V tomto případě (Am 9,13) se jedná o rozplynutí pod tíhou ovoce. Proces probíhá zároveň s plodností země. Roztékající se kopce jsou území Izraele.

¹¹⁵ V překladu ČEP „pahorky,“ v ČSP „kopce.“

¹¹⁶ Srov. GARRET. *Amos*, s. 288.

¹¹⁷ ČSP Am 9,5 „Panovník, Hospodin zástupů, se dotýká země a ta se rozplývá; truchlí všichni, kdo v ní bydlí. Celá vystupuje jako Nil a klesá jako egyptská řeka.“

6.4 Verš 14

Vrátím ze zajetí svůj národ Izrael. Postaví zničená města a usídlí se. Vysadí vinohrady a napijí se svého vína, udělají zahrady a sní své ovoce.

Verš navazuje na předchozí. Hospodin popisuje, co udělá on a následuje popis tří požadavků na Izrael. Zájmenný sufix םה־ je nejednoznačný. Do češtiny se překládá jako „svůj“ nebo „jejich.“ Ovoce (víno) může patřit zahradám (vinicím) nebo pěstitelům. Wolff¹¹⁸ považuje 14. verš za propojení v. 11 (oblast stavby a opravy, ve v. 14. Izrael staví zničená města) a v. 13 (Hospodin předpovídá úrodu, ve v. 14 se Izrael věnuje zemědělské činnosti).

שוב znamená vrátit, navrátit, změnit k původnímu stavu. Zde se jedná o spojení dvou tvarů téhož slovesa (ושבתי את־שבות), které čeština nedokáže přeložit tak, aby využila i jazykový obrat a zároveň zachovala význam (k českým překladům viz níže). V Malých prorocích znamená výraz שוב buď návrat na nějaké místo (např. Oz 9,3) anebo označuje navrácení jejich srdcí k Hospodinu (např. Jl 2,3). V Amosových výrocích proti národům znamená odvrácení trestu. Ve 4. kapitole Amose se vyskytuje 5x a používá se ve smyslu odvrácení od Hospodina. Andersen a Freedman¹¹⁹ upozorňují na tento kontrast mezi 4. kapitolou a Hospodinem, který změní své rozhodnutí a Izrael nezničí.

ושבתי את־שבות je považován za deuteronomický výraz, ačkoliv se v Deuteronomiu vyskytuje pouze jednou (Dt 3,30), jak upozorňují Andersen a Freedman.¹²⁰ Celé spojení se vyskytuje v Jeremiášovi, Ezechielovi a v Malých

¹¹⁸ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 407.

¹¹⁹ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 924.

¹²⁰ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 924.

prorocích (Ozeáš, Joel a Sofoniáš) i ve spojení s jinými národy, než s Izraelem.¹²¹ Výraz považují za exilní (na základě Jeremiáše a Ezechiela). Do Amose stejně jako do Ozeáše se měl dostat redakční úpravou ovlivněnou zkušeností exilu. Nevylučují však, že se jedná o původní (neredakční, předexilní) výraz. V Am 9,14 má vyjadřovat obrat v Hospodinově definitivním soudu o zániku jeho lidu. V následujícím 15. verši ho bere zpět, když obnovuje lid a dává mu zemi. Podobný motiv jako Am 9,14-15 nachází Andersen a Freedman v Jer 30,3.¹²²

Podle Varša¹²³ „obrátil osud svého lidu“ odkazuje na závěrečné kapitoly Deuteronomia o trestech za porušení smlouvy mezi Bohem a lidem. I kdyby národ smlouvu porušil, vždy se najde spravedlivý „zbytek Jakoba,“ který bude požehán.

Podle Rudolpha¹²⁴ obrat může odkazovat na období Babylonského exilu, avšak nejedná se o poexilní termín (jako příklad předexilního použití uvádí JI 4,1).

Bracke výraz vysvětluje jako obnovení ve smyslu potlačení Hospodinova rozsudku (např. Jer 30-33, Am 9,14)¹²⁵ nebo zmírnění utrpení (např. Ž 126) a posun k lepšímu (Job 42,10).¹²⁶ Podle Brackeho Hospodin „zvrátí úděl“ všech předchozích rozsudků (Am 4,6; 6,8; 4,9; 5,11.16).¹²⁷ V knize Jeremiáš se ושבתי את-שבות vyskytuje ve spojení se zemědělstvím a obděláváním půdy a výrazy vyjadřujícími vztah Hospodina a jeho lidu. Použití v Amosovi je velmi podobné.¹²⁸

ČEP i ČSP ושבתי את-שבות v Am 9,14 překládají jako „změním úděl.“ Některé překlady¹²⁹ píší „obnovím“ nebo „vrátím ze zajetí,“ tím interpretují text na základě přepokládané exilní zkušenosti.

„Můj lid“ se až na jednu výjimku spojuje v Amosovi vždy s Izraelem (kromě Am 1,5, kde zahrnuje Aramejce).¹³⁰ Podobně v následujícím verši výraz „Hospodin, tvůj Bůh“ (Am 9,15) nebo „budou nazváni mým jménem“ (Am 9,12) označuje blízkost

¹²¹ Andersen a Freedman neuvádějí verše, ve kterých obrat nacházejí.

¹²² ČSP Jer 30,3 „Protože hle, přicházejí dny, je Hospodinův výrok, kdy změním úděl svého izraelského a judského lidu, praví Hospodin, a přivedu je zpět do země, kterou jsem dal jejich otcům a budou ji vlastnit.“

¹²³ Srov. VARŠO. *Komentáře k Starému zákonu*, s. 528.

¹²⁴ Srov. RUDOLPH. *Joel, Amos, Obadja, Jona*, s. 284.

¹²⁵ Srov. BRACKE, John M. *Šúb šebût: a reappraisal*, s. 233.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 234.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 241.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 236. Na tomž místě Bracke uvádí, že výraz se v Jeremiášovi vyskytuje 8x z celkového počtu 27 výskytů v SZ. V Amosovi je použit pouze jednou.

¹²⁹ Např. text Jeruzalémské Bible zní „Obnovím Izraele, svůj lid...“ a poznámka k verši Am 9,14 nabízí variantu „Přivedu nazpět zajatce Izraele, svého lidu.“ Překlad Josefa Hegera: „Přivedu zpátky jaté svého lidu Jisraele...“ Bible 21. století: „Svůj lid Izrael přivedu zpět ze zajetí...“

¹³⁰ Srov. VARŠO. *Komentáře k Starému zákonu*, s. 258.

vztahu mezi lidem (Izraelem) a Bohem. Vyjádření blízkosti považuje Zenger¹³¹ za jeden z hlavních bodů či úkolů knihy Amos, jako příklad uvádí výrazy „můj lid Izrael“ v Am 9,14 a „Hospodin, tvůj Bůh“ v závěru knihy.

Izraelité využívají možností od Hospodina. Naplňují základní životní lidské potřeby (mají kde bydlet, co pít i co jíst). Lidé odpovídají Hospodinu svou činností. Wolff¹³² toto vyjádření nazývá trojí paralelou.

Tvoří	Spotřebovávají	Naplněná potřeba
Postaví města וּבְנוּ עָרִים	A usídlí se וַיִּשְׁמְרוּ	Obydlí (místo k životu)
Vysadí vinice וַיִּשְׁבוּ וַיִּנְטְעוּ כִרְמִים	A napijí se jejich vína וַיִּשְׂתּוּ אֶת־יַיְנָם	Nebude žízeň
Založí zahrady וַעֲשׂוּ גִזְזֹת	A budou jíst jejich ovoce. וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיָהֶם:	Nebude hlad

Tento způsob popisu naplnění lidských potřeb je poměrně častý ve Starém Zákoně.¹³³ Hojnost je popisována již v předchozím verši. Izraelité budou obhospodařovat úrodný kraj. Izraelité se aktivně podílejí na svém životním prostředí a životním stylu („staví obydlí“, „vysadí vinice“ a „založí zahrady“). Podobné vyjádření pěstování nacházejí Andersen a Freedman¹³⁴ v Am 5,11.¹³⁵ Tam Izraelité sice obdělávají vinice, ale nebudou mít možnost je využít. Další podobnost Am 9,14 je s Ez 47,12. Té si kromě Deisslera¹³⁶ všimá i Wolff,¹³⁷ který považuje dostatek obživy za protiklad boření, sucha a nedostatku, popisované v předchozích kapitolách Amose. Následující verš slibuje, že chudoba již nenastane.

¹³¹ Srov. ZENGER. *Einleitung in das Alte Testament.*, s. 395.

¹³² Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 208.

¹³³ Např. Am 5,11, Dt 6,11, Joz 24,13.

¹³⁴ Srov. ANDEREN, FREEDMAN. *Amos*, s. 924.

¹³⁵ ČSP Am 5,11 „A tak, protože zvyšujete chudému nájemné a berete od něho obilnou daň - postavili jste si domy z tesaného kamene, ale bydlet v nich nebudete, vysadili jste překrásné vinice, ale víno z nich pít nebudete.“ Vyjádření předchází „dni Hospodinově“ Am 5,20. Viz souvislost v kapitole o 13. verši.

¹³⁶ Srov. DEISSLER, Alfons. *Zwölf Propheten: Hosea, Joël, Amos*, s. 136.

¹³⁷ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 408. Wolff uvádí tento verš Ezechiela i v souvislosti s Am 9,13.

6.5 Verš 15

Vysadím je do jejich země a nebudou více vykořeneňi z povrchu jejich země, kterou jim dám, řekl Hospodin tvůj Bůh.

וְנִטְעֵתִים עַל-אֲדָמָתָם¹⁵

וְלֹא יִנְתְּשׁוּ לֹד מֵעַל אֲדָמָתָם

אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם

אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ:

Verš navazuje na předchozí, vyskytuje se zde jediná záporka v celé perikopě (ולא ינחשו). Zakončení „řekl Hospodin, Tvůj Bůh“ se může vztahovat jak k výroku, tak k celé knize Amos. Podle Wolffa¹³⁸ stav popisovaný v tomto verši odpovídá představě „onoho dne“ z Am 9,11.

אדם označuje obdělávatelnou půdu (oproti ארץ – země), aby zdůraznil zemědělský obraz.¹³⁹

נטע překládám jako „zasadím.“ Tento výraz znamená získávání obživy zemědělským způsobem. V tomto kontextu získá nejen obživu, ale také prostor k žití a pěstování. Je tu velmi úzká souvislost s motivem předchozího verše o pěstování a nadbytku. Podobný motiv úrodné země je v Ez 47,12 a Jl 4,18.¹⁴⁰ Garrett vidí paralelu mezi pěstováním vinic Izraelity a Hospodinovým pěstováním Izraelitů.¹⁴¹ LXX zachovává přirovnání „pěstování“ (καταφυτεύω) Izraele Hospodinem.¹⁴²

15. verš dějově navazuje na předchozí, 14. verš v patnáctém graduje.¹⁴³ Obsahuje konečný slib Hospodina o obdarování jeho národa. Izraelité najdou trvalou domovinu. Odráží se exilní doba a absence domova (proto příslib místa k životu). Použitá slova z oblasti zemědělství pravděpodobně ilustrují životní styl prvotních adresátů. Andersen a Freedman¹⁴⁴ poukazují na téměř poetické vyjádření 15. verše. Způsob vyjadřování verše považují za blízký, nadějeplný. Přirovnávají ho k Job 42,

¹³⁸ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 408.

¹³⁹ Srov. GARRETT. *Amos*, s. 290.

¹⁴⁰ Srov. DEISSLER. *Zwölf Propheten: Hosea, Joël, Amos*, s. 136.

¹⁴¹ Srov. GARRETT. *Amos*, s. 290.

¹⁴² Srov. GLENNY. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*, s.162.

¹⁴³ Ve 14. jsou vyvedeni ze zajetí a obydlí si musí zbudovat sami, v 15. je Hospodin „zasadí do země.“ Tudíž nemusí hledat místo, kde by spočinuli.

¹⁴⁴ Srov. ANDERSEN, FREEDMAN. *Amos*, s. 924 - 924.

odkazují na náladu společnosti v exilu. Opět zmiňují „vrátit navrácením“ z předchozího verše (viz výše). V této souvislosti zmiňují podobnost Am 9,15 s Jer 30,3.¹⁴⁵

Wolff¹⁴⁶ stejně jako zmínění Andersena Freedman upozorňuje na podobnost s Jeremiášem,¹⁴⁷ a to v pěstování a vytržení, které znamená Boží ochranu nad lidstvem.

Glenny¹⁴⁸ zdůrazňuje trvalost „zasazení“ Izraele, který už nikdy nebude přinucen opustit zemi a upozorňuje na další dva výskyty výrazu v Amosovi. A to v Am 3,12¹⁴⁹ a 4,11¹⁵⁰ (ČEP v obou verších výraz překládá jako „vyrvat,“ ČSP jako „vysvobodit“ v Am 3,12 a „zachránit“ v Am 4,11). V obou významech mají znamenat naprostou destrukci. Zasazením do země a navrácením ze zajetí Hospodin naplní slib daný předkům.

Záporka *vážíci* se k vykořenění, je označena v úvodu kapitoly šedou barvou. Vykořenění je popřeno jak v MT, tak v LXX.¹⁵¹ Jedná se o jediný zápor ve zde sledované perikopě.

Závěrečný výrok „řekl Hospodin, tvůj Bůh,“ přidává předchozím veršům na důvěryhodnosti tím, že byly vyřčeny autoritou Hospodina. Obrat se váže nejen k perikopě, ale zároveň uzavírá celou knihu Amos. Propojení se 12. veršem a vyjádřením „Hospodin, který toto vykoná,“ výrazně upozorňuje na Hospodinovu sílu a moc.¹⁵² Jestliže v průběhu Amose Hospodin kritizuje chování Izraelitů a jejich spoléhání na to, že jsou příslušníky vyvoleného národa, tak zde jim ukazuje, že má právo se takto vyjádřit. A to z důvodu moci. Jediné vyjádření יהוה אלהיך v Amosovi na úplném konci zdůrazňuje vztah Izraele a Hospodina. Podle Andersena a Freedmana¹⁵³ odkazuje uzavírající výrok „tvůj Bůh“ k „synům Izraelským“ z verše Am 9,7.¹⁵⁴

¹⁴⁵ ČSP Jer 30,3 „Protože hle, přicházejí dny, je Hospodinův výrok, kdy *změním úděl* svého izraelského a judského lidu, praví Hospodin, a přivedu je zpět do země, kterou jsem dal jejich otcům a budou ji vlastnit.“ Zvýrazněné označuje ושבתי את־שׁבוֹת.

¹⁴⁶ Srov. WOLFF. Dodekapropheton, s. 408.

¹⁴⁷ Wolff jako konkrétní verše uvádí Jer 24,6; 31,8; 42,10.

¹⁴⁸ Srov. GLENNY. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*. s. 162.

¹⁴⁹ ČEP Am 3,12 „...Jako pastýř vyrvе lvu z tlamy dva hnáty či boltec, tak budou vyrváni izraelští synové...“

¹⁵⁰ ČEP Am 4,11 „...byli jste jako oharek vyrvaný z plamenů ohniště. A přece jste se ke mně nenavrátili, je výrok Hospodinův.“

¹⁵¹ Informaci o LXX uvádí Glenny (tamtéž, s. 162).

¹⁵² Hospodin, který koná ve 12. verši je tentýž Hospodin, který mluví ve verši 15.

¹⁵³ Srov. ANDERESN, FREEDMAN. *Amos*, s. 926.

¹⁵⁴ ČSP Am 9,7 „Cožpak pro mě nejste jako synové Kúšijců, synové Izraelští?...“

V LXX je „tvůj Bůh“ nahrazen „Hospodin, Bůh vševládny.“ Glenny¹⁵⁵ vidí význam rozdílu v rozšíření Hospodinova lidu na veškeré lidstvo na zemi (s odkazem na v. 12). Jedná se o frázi, která se v LXX běžně používá pro dané vyjádření.¹⁵⁶ Podobné vyjádření v posledním verši mají proroci Sofoniáš (אמר יהוה) a Aggeus (נאם צבאו יהוה).

¹⁵⁵ Srov. GLENNY. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*, s. 162.

¹⁵⁶ Srov. GELSTON, Anthony (ed.). *Biblia Hebraica Quinta*. Více v kapitole Textová kritika.

7 ZÁVĚR

Obnova v závěrečných verších Amose probíhá vzestupně podle důležitosti. Nejprve je obnoven „stánek.“ Poté národy, které patří Hospodinu. O ně bude postaráno nekonečnou úrodou. Hospodin vyzdvihuje „svůj národ Izrael,“ který bude základnou pro všechno, co nastane. Dobro bude trvalé, už „nebudou vykořehněni.“

Verše Am 9,11–12 tvoří jeden celek (výraz „aby“). 13. verš se odděluje od předchozích dvou veršů výrazem „hle,“ a zároveň odkazuje na začátek v. 11 („dny přicházejí“ odkazuje na „v onen den“). Vyjádřením hojnosti je tento verš podobný následujícímu. Aktivita se posunuje od Hospodina v 13. verši a počátku 14. k aktivní činnosti „jeho lidu“ v druhé polovině 14. verše. Verše 14 a 15 dávají dohromady jeden slib, který je ve v. 14 popsán jako „vrácení“ a ve v. 15 jako nezničitelné „zasazení do země.“

Podle Wolffa¹⁵⁷ je spojujícím prvkem pasáže tematika obnovy, budování, usídlení, dostatku a hojnosti prolínající všechny verše zpracovávané pasáže. Výrazná změna v ději odpovídá poexilnímu charakteru. Proroctví předpovídá novou dobu. Má eschatologický charakter. Až stav nastane, bude trvalý (Am 9,15). V celé pasáži je blízký vztah a nelhostejnost Hospodina k Izraeli.

Vyjádření „Hospodin, Tvůj Bůh“ apod. jsou častým termínem, zejména v prorockých knihách (příklady viz výše). V případě prorockých knih, kde se prorok nějakým způsobem zná s Hospodinem (viz Am 7,14–15), může tento výrok být vztažen nejen k celé knize a čtenářům, ale může vypovídat i o vztahu proroka a Hospodina.

Ze slovní zásoby můžeme usuzovat o životním stylu lidí v době zvyku. Pro zpracovanou perikopu jsou typické obrazy stavby, pěstování a vztah člověka a Hospodina. V dané perikopě na sebe navazují v uvedeném pořadí a vzájemně se rozvíjí. Všechny tři aspekty se propojují ve v. 14 (viz tabulka o naplnění životních potřeb v příslušné kapitole). Hojnost nebo alespoň dostatek potravin stejně jako vztah k posvátnému byly důležité aspekty života prvotních adresátů, Am 9,11–15 je předkládá společně (a není jediný, viz výše).

Nechci se ani v závěru své práce dostat k opisování obsahu knihy Amos, proto dávám jen příklady protikladných i souhlasných pasáží Amose vůči perikopě zpracované v této bakalářské práci.

¹⁵⁷ Srov. WOLFF. *Dodekapropheton*, s. 408.

Jak již bylo naznačeno dříve mezi pasáží o „dni Hospodinově“ a zde probíranou perikopou je souvislost, přestože jejich vyznění je protichůdné. Spojovacím prvkem je obraz „dne.“ V prvním Amosově použití se výraz spojuje se zničením.¹⁵⁸ Zde se jedná o obnovu.¹⁵⁹ V obou momentech se jedná o eschatologické vyjádření.

Závěrečná pasáž není pozitivní jen v porovnání se dnem Hospodinovým, ale také se soudu nad národy (Am 1,3–2,16), které představují vyhrožování Hospodina vůči provinilcům. Podobně následují tři kapitoly výroků pouze proti Izraeli (Am 3,1–6,14). Toto poukazuje na výraznou roli Izraelského národa pro autora Amose, která pokračuje i do závěrečné pasáže (označení Izraele jako „můj lid“ v Am 9,14). Izrael je nejvíce ze všech národů varován před svými proviněními, a zároveň mu je jako jedinému slíbena jistá a trvalá odměna (zvrácení rozhodnutí o zatracení je slíbeno právě Izraeli, viz v. 14). Místy je Izrael nazýván Jákobem např. „jacobova pýcha“ (Am 8,7; k Izraeli jako Jákobovi viz v. 12 a vysvětlení vztahu mezi Izraelem a Edomem). V Am 7,1–9 Amos má vidění toho, co se s Izraelem stane „skloním slunce v poledne a způsobím na zemi tmou“ (ČSP 8,9), „umístím olovnicí doprostřed svého lidu“ (ČSP 7,8). Hospodin se stane nedostupným (Am 8,11), toto vyjádření je spojeno s „hle, přicházejí dny,“ označuje zkázu a zároveň odkazuje k témuž jako Am 9,13. Obrazy zkázy gradují, v Am 9 už nezůstane nikdo ušetřen. První připomínka naděje se objevuje v Am 9,7–9 (připomínka Hospodinovi pomoci v minulosti, z Izraele budou vybráni ti, kteří projdou sítí).¹⁶⁰ Izrael je stavěn do protikladu vůči ostatním národům, a proto je odůvodněné chápat „Davidův stánek“ v následujícím verši jako Izrael (viz kapitola k v. 11).

Zenger¹⁶¹ vidí význam pasáže¹⁶² v nelhostejnosti Hospodina vůči zlu, které se odehrálo. Úryvek je předzvěstí spásy a zároveň reaguje na výhrůžky

¹⁵⁸ ČSP Am 5,18–19 „Běda těm, kdo dychtí po Hospodinově dni! Nač je vám Hospodinův den? Bude tmou a ne světlem. Jako když člověk utíká před lvem a potká ho medvěd...“

¹⁵⁹ ČSP Am 9,11 „V onen den dám povstat Davidovu padajícímu stánku ... vystavím ho jako za dávných časů.“

¹⁶⁰ ČSP Am 9,7–9 „... Cožpak jsem nevyvedl Izrael z egyptské země a také Pelištejce z Kaftóru a Aramejce z Kíru? Hle, oči panovníka Hospodina hledí na hříšné království, vyhladím ho z povrchu země, ale nevyhladím zcela dům Jákobův, je Hospodinův výrok. Neboť hle, přikáží a zatřesu s domem izraelským mezi všemi národy, jako se třese se sítí...“

¹⁶¹ Srov. ZENGER. *Einleitung in das Alte Testament*, s. 359.

¹⁶² Zenger považuje za poexilní přílepek pasáž Am 9,7–15.

v kapitolách Am 1–3. Posouvá význam celé knihy od zkázy k míru a klidu, na kterém lidé mají aktivně pracovat.

SEZNAM ZKRATEK

BHQ – Biblia Hebraica Quinta (bibliografické údaje viz seznam zdrojů)

ČEP – Český ekumenický překlad

ČSP – Český studijní překlad

LXX – Septuaginta

MT – masoretský text

NZ – Nový zákon

SZ – Starý zákon

v. – verš

Zkratky biblických knih jsou přebrány z ČEP.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny

BibleWorks 9.0

GELSTON, Anthony (ed.). *Biblia Hebraica Quinta*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2010. ISBN 978-3-438-05273-5.

Sekundární literatura

ANDERSEN, Francise I.; FREEDMAN David Noel. *Amos: a new translation with notes and commentary*. 1st ed. New Haven and London: Yale University Press, 2008. ISBN 9780300140705.

Bible: český studijní překlad. Přeložil Michal KRCHŇÁK, přeložil Antonín ZELINA, přeložil Pavel JARTYM. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 8. vyd., 1. opr. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-29-8.

Bible: překlad 21. století. Přeložil Alexandr FLEK. Praha: Biblion, 2009. ISBN 9788087282007.

BIČ, Miloš. *Das Buch Amos*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1969. ISBN neuvedeno.

BLAISING, Craig A. The day of the Lord: theme and pattern in biblical theology. *Bibliotheca sacra*. 2012, roč. 169, č. 673, s. 3-19.

BRACKE, John M. Šúb šebût: a reappraisal. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*. 1985, roč. 97, č. 2, s. 233–244.

BULKELEY, Tim. The book of Amos and the Day of Yhwh. *Colloquium*. 2013, roč. 45, č. 2, s. 154–169.

CAR, David. *Einführung in das Alte Testament: Biblische Texte-imperiale Kontexte*. Stuttgart: W. Kohlhammer, 2012. ISBN 978-3-17-021727.

Das Buch der zwölf Kleinen Propheten. Přeložil Artur WEISER. 6. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck, 1974. ISBN 35-255-1223-6.

DEISSLER, Alfons. *Zwölf Propheten: Hosea, Joël, Amos*. 2., unveränderte Aufl. Würzburg: Echter, 1985. ISBN 3429007445.

DUNNE, John Anthony. David's tent as temple in Amos 9: 11-15. *Westminster Theological Journal*. 2011, roč. 73, č. 2, s. 363-374.

GARRETT, Duane A. *Amos: a handbook on the Hebrew text*. 1. Texas: Baylor University Press, 2008. ISBN 978-1-932792-69-0.

GLENNY, W. Edward. *Amos: a commentary based on Amos in Codex Vaticanus*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 978-90-04-24557-0.

Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Přeložil František X. HALAS, přeložil Dagmar HALASOVÁ. Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 9788071952893.

MACKERLE, Adam. Co má Starý zákon proti Edomu? In PRUDKÝ, Martin a kol. *Obtížné oddíly Zadních proroků*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2016, s. 193 - 206. ISBN 978-80-7195-793-5.

MACKERLE, Adam. *Když Bůh musí řvát jako lev*. Místo neuvedeno, rok neuveden, nepublikovaný rukopis.

NOBLE, Paul R. The Function of n'm yhwh in Amos. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*. 1996, roč. 108, č. 4, s. 623-626.

NOGALSKI, James. The problematic suffixes of Amos IX 11. *Vetus testamentum*. 1993, roč. 43, č. 3, s. 411-418.

RUDOLPH, Wilhelm. *Joel, Amos, Obadja, Jona*. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, 1971. ISBN 3579042858.

Písmo svaté Starého zákona. Přeložil Josef HEGER. Praha: Česká katolická Charita, 1955. ISBN neuvedeno.

PREUß, H. D., עולם (olam). In FABRY, H.-J., a kol. *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*. Band V. Stuttgart: Kohlhammer, 1986. s. 1144–1145. ISBN 3-17-009680-X.

RAHLFS, Alfred. *Septuaginta: id est vetus testamentum graece iuxta LXX interpretes : duo volumina in uno*. Verkleinerte Ausg. in einem Bd. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1979. ISBN 3-438-05121-4.

TICHÝ, Ladislav a kol. *Řecko-český Nový zákon: Novum testamentum graece : Nestle-Aland, 27. vyd. ; Nový zákon : český ekumenický překlad*. Přeložil Josef ŠIMANDL. Praha: Česká biblická společnost, 2011. ISBN 978-80-87287-38-5.

VARŠO, Miroslav a kol. *Komentáře k Starému zákonu*. Kežmarok: Vivit, 2015. ISBN 9788081750038.

WOLFF, Hans Walter. *Dodekapropheton*. 3. Aufl., (1. Aufl. der Studienausgabe). Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2004. ISBN 3788720239.

ZENGER, Erich. *Einleitung in das Alte Testament*. 2., durchgesehene und erg. Aufl. Stuttgart; Berlin; Köln: Kohlhammer, 1996. ISBN 3170144332.

ABSTRAKT

OCHOVÁ, A. Exegeze knihy Amos 9,11–15. České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce A. Mackerle.

Klíčová slova: Amos 9,11–15, onen den, Edom, Izrael, Hospodin, Davidův stánek, den Hospodinův, Malí proroci, Starý zákon.

Práce exegeticky zpracovává závěrečnou pasáž starozákonní knihy Amos. Práce pracuje s hebrejským masoretským textem. Zabývá se vztahem vybrané perikopy Am 9,11–15 k předchozím pasážím knihy z hlediska významu i vývoje textu. Nabízí přehled možných výkladů použitých výrazů, zejména výrazů považovaných za poexilní, ojedinělých nebo klíčových pro porozumění knize Amos. Popisuje roli Izraele a jeho vztah s Hospodinem.

ABSTRACT

Key words: Amos 9,11–15, that day, Edom, Israel, JHWH, David's tent, day of Lord, Minor prophets, Old Testament.

This bachelor thesis is based on exegetical work of the Old Testament, The Book of Amos. It deals with the relationship between selected pericope (Am 9:11–15) to previous passages of the book. It provides an overview of the possible interpretations of the terms used, in particular the expressions considered as postexilic, or key to understanding the book of Amos. The thesis describes the role of Israel and his relationship with the Lord.